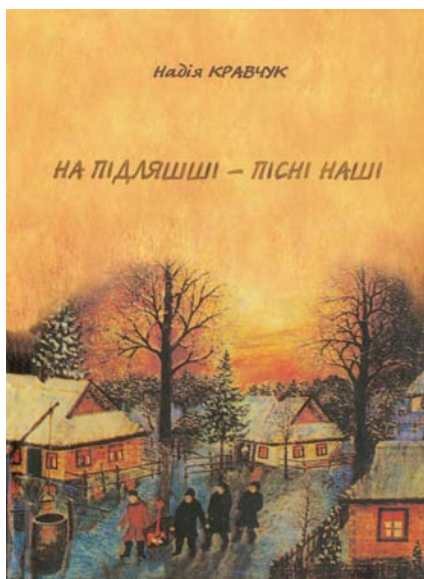

Л. К. Вахніна

НОВА ПРАЦЯ З ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПОРУБІЖЖЯ

Кравчук Н. На Підляшші – пісні наші (проблеми регіональної специфіки та національної ідентичності) : монографія / Н. В. Кравчук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – 280 с. – ISBN 978-617-517-132-5.

Польсько-українське та польсько-білоруське порубіжжя залишається для сучасних дослідників своєрідним регіоном, де переплелися різні національні культури, серед яких важливе місце належить українцям. Дослідження українського фольклору Підляшшя стало однією з актуальних проблем для сучасної української фольклористики 90-х років ХХ ст. з часу проголошення незалежної української держави, коли українські дослідники вперше організують фольк-

лорні експедиції в цьому регіоні, здійснюють публікації з цієї проблематики (Р. Кирчів, В. Борисенко, В. Головатюк, Л. Вахніна та ін.) тощо. Проте відірваність Підляшшя від України створює, на жаль, певні труднощі для його всебічного вивчення, тому поява нової книжки Надії Кравчук «На Підляшші – пісні наші» (Луцьк, 2012) є важливою як для української науки

в цілому, так і для розвитку українсько-польських фольклористичних взаємин.

Актуальність та новизна згаданого видання базується на спробі теоретичного висвітлення регіональної специфіки фольклорних жанрів Підляшшя, їх взаємодії та збереження в умовах іноетнічності. Українці Північного Підляшшя зуміли зберегти свою національну ідентичність, незважаючи на значну кількість подібностей в інтелектуальному та культурному розвитку України та Польщі, як могли берегти свою історичну пам'ять, чинили опір процесу асиміляції та намаганням деяких польських дослідників представити їх білорусами чи «східними слов'янами» без уточнення їхньої національної належності. Хоча місцеве населення часом ідентифікує себе з «тутейшими» тощо. Цей стереотип, на жаль, не змінився, що підтверджують також нові студії авторки. Книжка Надії Кравчук складається із вступу, трьох розділів, заключного слова та списку використаної літератури і джерел. У вступному розділі «Підляшуки – хто вони, варіанти відповіді» авторка аргументовано розкриває актуальність проблеми, що досліджується, включаючи аналіз персоналій та історичних джерел.

Перший розділ книжки «Підляшшя як фольклористичний осередок» базується на фаховому історіографічному аналізі з використанням праць польських та українських фольклористів від початку ХІХ ст. до сьогодення.

Важливим є підрозділ «Історія заселення Підляшшя та його етнографічно-історичні межі», де наочно представлено широку картину соціально-політичної та культурної ситуації на Підляшші. Переконливим свідченням наукової новизни роботи Надії Кравчук є введення в науковий обіг низки фактів з трагічної історії цього регіону як своєрідного культурного явища острівної культури на пограниччі Польщі, Білорусі та України. Досить ґрунтовно та фахово написано підрозділ «Фольклор Підляшшя у наукових студіях», де авторка здій-

снила широкий аналіз історіографії дослідження цього регіону українськими та польськими фольклористами XIX–XX ст. від З. Доленги-Ходаковського, К. Вуйцицького, О. Кольберга, П. Чубинського до сучасних студій Р. Кирчева, І. Ігнатюка та ін.

Другий розділ книжки «Пісенний фольклор Підляшшя в жанрологічному аспекті» структурно поділено на два підрозділи: «Календарно-обрядові пісні: специфіка побутування» та «Необрядові пісні: національна традиція та регіональна специфіка». Структурний поділ є виправданим і не викликає заперечення. Перед Н. Кравчук стояло нелегке завдання – за допомогою фольклористичного аналізу, зокрема на матеріалі календарно-обрядової пісенності, з'ясувати «національну ідентичність фольклору Підляшшя». Важливо, що у своєму дослідженні Н. Кравчук використовує записи різних часових періодів та різних збирачів, використовуючи матеріали П. Чубинського, які сьогодні перевидаються, а також нові видання фольклору Підляшшя, здійснені в Польщі та в Україні. Це дало можливість здійснити в роботі ґрунтовний аналіз сучасного пісенного репертуару в його жанровому розмаїтті, показавши збереженість та функціональність різних жанрів. У першому підрозділі дослідниця проаналізувала специфіку календарно-обрядової поезії у фольклорі українського населення Підляшшя. Другий підрозділ, на нашу думку, представляючи різні пісенні необрядові жанри, водночас є важливим для етнічної ідентифікації українців Підляшшя, свідченням їхнього тривалого зв'язку з Україною, зокрема в контексті аналізу давніх козацьких пісень та балад, що збереглися в сучасному репертуарі. Н. Кравчук уводить у науковий обіг цілу низку маловідомих творів, зокрема сирітські пісні, пісні-хроніки часів Другої світової війни про примусове відправлення дівчат на роботу в Німеччину, співанки-хроніки періоду повоєнної депортації під час акції «Віс-

ла», де закарбувалися ті трагічні події. Більша частина українського населення регіонів Холмщини та Підляшшя втратила свої домівки. Слід відзначити, що навіть з'явився новий різновид «плачів» за рідним домом, що поширилися в усній традиції депортованих українців.

Важливо, що в книжці розглядається також спільне та відмінне у фольклорних традиціях Північного та Південного Підляшшя вже в сучасний період. Відзначено і взаємозв'язок пісенних жанрів Підляшшя із загальноукраїнським репертуаром.

Третій розділ «Календарно-обрядова пісенність Підляшшя і сусідніх регіонів: порівняльний аспект» є фаховим аналізом міжкультурної взаємодії на конкретних фольклорних матеріалах календарно-обрядової пісенності українців. Н. Кравчук порівнює фольклор Підляшшя з народними традиціями Волині, Полісся та Берестейщини. Вибір календарно-обрядової пісенності, на нашу думку, є цілком умотивованим з погляду найбільшої її консервації на пограниччі, що підтвердили також дослідження польських учених – Є. Бартмінського, Г. Капелусь, праці яких були присвячені календарній обрядовості зимового циклу. У зв'язку із цим на схвалення заслугове розгляд на матеріалі фольклору концептуальних основ міжкультурної взаємодії між українцями та іншими народами, зокрема на порубіжжі. Збереження народних традицій відіграє важливу роль у процесі сучасної культурної політики європейських держав.

Позитивною рисою дослідження є залучення для аналізу фольклорних матеріалів, зібраних самою дослідницею, волинськими та львівськими фольклористами, а також місцевими дослідниками Підляшшя – Ю. Гаврилюком, Є. Рижик, відомим збирачем українського фольклору з Любліна – І. Ігнатюком, але водночас варто було б залучити матеріали Інституту мистецтвознавства ПАН, частина з яких увійшла до серійного видання «Polska pieśń i muzyka ludowa» («Польська пісня і на-

родна музика», головний редактор Л. Белявський), а деякі ще потребують ідентифікації в архіві згаданого Інституту.

Заключне слово «Відповідь без варіантів» адресоване як для науковців, так і для широкого кола читачів, яким небайдужа власна культура та історія на українських етнічних теренах, що опинилися поза межами сучасної держави. В останні роки особливого значення набуває включення в ареал фольклористичних досліджень широкого спектру міждисциплінарних підходів сучасної культурної антропології, історії та політології, зокрема в дослідженнях, що стосуються пограничних територій та міжнаціональних взаємин. Проведене наукове дослідження Н. Кравчук підтверджує українську ідентичність підляшуків.